

Varför yttrandefrihet?

Yttrandefrihet behövs av flera skäl:

- Försvar av sanningen
- Försvar av demokratin
- Försvar av den personliga friheten

Att yttrandefrihet är något bra och nödvändigt i ett demokratiskt samhälle kan tyckas så självklart att det inte närmare behöver motiveras. Eftersom det så ofta är svårt att nå enighet om var gränserna ska gå för yttrandefriheten när riktiga konflikter blossar upp i samhället är det värt att titta närmare på själva idén. Debatten skulle tjäna på om alla funderade lite mer och lite djupare på värdet av yttrandefrihet.

Det finns minst tre olika argument för yttrandefriheten, alla värda att ta på allvar:

• *Sanningsargumentet*

Om alla yttranden är tillåtna – både genomtänkta och ogenomtänkta, både gissningar och kontrollerade uppgifter, både korrekta och felaktiga påståenden – kommer alla människor småningom att på egen hand kunna skilja sant från falskt. Historien visar hur viktigt det är att även de mest väletablerade sanningar får ifrågasättas. Människor har under olika epoker vetat absolut säkert att jorden är platt, att Gud skapade världen på sju dagar, att mannen är naturligt överordnad kvinnan, att vissa raser är överlägsna andra och så vidare. Att förbjuda lögnen fungerar inte, däremot kommer sanningen alltid att segra i det långa loppet om alla påståenden släpps fram.

Så fort man ger någon person eller institution i samhället rätt att förbjuda yttranden uppstår misstankar om att den makten missbrukas. Historien visar att de misstankarna ofta har varit befogade.

• *Demokratiargumentet*

Offentligheten – där Internet numera är en viktig del – är en slags arena där företrädare för olika åsikter och värderingar kämpar om medborgarnas stöd. Företrädarna för de åsikter som vinner gehör

hos flest människor ska också få störst inflytande i samhället – det är demokratins princip. Man kan inte i förväg förbjuda att vissa åsikter framförs, då sätter man demokratin ur spel. Det innebär att även antidemokratiska, inhumana eller på andra sätt stötande röster måste få höras. Av samma skäl som man inte bör förbjuda lögnen bör man inte förbjuda de obehagliga åsikterna. Så fort vissa personer eller organisationer får tystas dyker misstankarna upp: använder inte dagens makthavare sin rätt att tysta mest för stärka sin egen ställning? Svaret, med historiens facit för ögonen, blir:

–Jo, förr eller senare gör de det.

• *Argumentet om personlig frihet*

Det hör till den enskildes mänskliga rättigheter att få tala fritt. Varje inskränkning i yttrandefriheten hindrar individen från att realisera sina livsmöjligheter. Varken samhället eller någon annan får ta sig den rätten. Om individen med sitt tal skadar – på ett konkret eller direkt sätt – någon annan kan han med lagens stöd straffas för det i efterhand, men på andra sätt ska yttrandefriheten inte inskränkas.

De flesta anser nog att alla tre argumenten för yttrandefriheten är goda, även om uppfattningarna om vilket som väger tyngst kan gå isär.

Om inskränkningar i yttrandefriheten

Bör Sverige alltså ha absolut yttrandefrihet, en medborgerlig rättighet helt utan undantag?

Nej, knappast någon försvarar den ståndpunkten. Det går att med ord och bilder åsamka människor allvarlig skada och stort lidande. Det går att ställa till elände för grupper av människor, för hela samhället eller för landets försvar. Visserligen måste hänsynslösa och skadande yttranden i stor utsträckning vara tillåtna, men det finns också situationer när de inte kan försvaras.

Det man som anhängare av yttrandefrihet kan kräva av lagen är att den definierar undantagen – det otillåtna – tydligt, och begränsar dem till ett minimum. Tar man argumenten för yttrandefrihet på allvar kan inskränkningar bara accepteras för sådant som direkt eller i en mycket nära framtid orsakar en konkret skada, utan att yttrandet framstår som viktigt ur ett demokratiskt, vetenskapligt eller socialt perspektiv. Större delen av denna guide ägnas åt att beskriva vilka yttranden på Internet som är förbjudna. Huruvida alla dessa förbud är nödvändiga eller rimliga får varje läsare själv bedöma. Det finns inget facit, inget absolut rätt eller fel.

På några ställen kommer jag som guidens författare att marke-

ra att jag anser yttrandefriheten vara alltför inskränkt, och på ett ställe att en utvidgning vore motiverad. Då framgår också att det handlar om mina åsikter, inte om juridiska upplysningar. Dessa avsnitt ligger i ljusgula rutor.